

KIKNEK VAN HIVATALUK AZ EGYHÁZBAN?

1) *Hivatal és karizma*

A Sacramentum Mundi című teológiai lexikon (Freiburg im Breisgau 1967) „Hivatal és karizma” című cikke (I.119-23) a hivatalt és a karizmát az Egyház két lényegi vonásának állítja. A „hivatal” adja az Egyház intézmény jellegű vonását, a „karizma” pedig a Szentlélek Egyházat meghatározó szerepére, erejére mutat rá. A „hivatal” hordozói az Egyház felszentelt tagjai: a pápa, a püspökök, a papok és a diakónusok. E hivatalviselők feladata lett a történelem során megvizsgálni az Egyház életében adódó jelenségeket abból a szempontból, hogy azok a Szentlélektől vannak-e? Akik az Egyházban valami újat akarnak, rendre és természetesen a Szentlélekre és a Szentlélek nekik juttatott adományaira, azaz a karizmákra hivatkoznak. A hivatal hordozói pedig megint csak rendre és természetesen e meglévők, a múltban „életképesnek” bizonyultat általában meg akarják védeni az újtól, a történelmileg még ki nem próbált, a gyakorlattól még megnyugtatóan nem igazolt újdonságoktól – ugyancsak a Szentlélekre hivatkozva. A hivatalviselők is, a karizmatikus újítók is szükséges és fontos szerepkört töltenek be az Egyház életében: közös erőfeszítéssel biztosítják a hagyományfejlődést, azaz megóvják az Egyházat a forradalmi újításoktól, de a megmerevedéstől is. A két szerepkör arra van hivatva, hogy egészséges feszültséget teremtsen az Egyház életén belül. Ez az egészséges feszültség adva van a hat világrész egyházában ma is. Jelen tanulmányunk ebbe a feszültségbe szeretne bevilágítani.

2) *Jézus és a hivatal*

Az Emberfia „nem azért jött, hogy Őt kiszolgálják, hanem azért, hogy ő szolgáljon...” (Mk 10,40), s amikor megmosta tanítványainak lábát, akkor ugyanezt a szolgáló (és nem uralkodó) magatartást kötötte tanítványainak, tehát mindnyájunknak a lelkére: „Példát adtam nektek, hogy amiként én cselekedtem veletek szemben, úgy tegyetek ti is!” (Ján 13,15). Tanítványainak szűkebb, a Tizenkettőt magába foglaló csoportját sem nevezte el papoknak, és óvott mindenféle formális tekintély kialakulásától: a tanítványok ne szólíttassák magukat „tanítóknak” és „atyáknak”, mert „ti mindnyájan testvérek vagytok” (Mt 23,8). Mindezek következtében az az Ország, amelynek jó hírért elhozta közénk, az embereknek olyan testvéri közössége, amelyen belül mindenkinek van hivatala, tisztsége, feladata (ministerium, munus) és ennek tartalma: a másik embert szolgálás, a lábmosás.

János, a szeretett tanítvány, jól megértette Mesterének tanítását és az ázsiai hét egyháznak írt levelében azért magasztalja Jézust, mert „Országgá és az Isten papjaivá tett minket” (Jel 1,6), azaz olyan közösséggé, amelyben mindenki tisztségviselő (=pap) és nemcsak kiemelkedő egyesek. Péter egybe is kapcsolja e két kifejezést (ország és pap) és a kisázsiai egyházaknak írt levelében az azokban az egyházakban élő keresztényeket, tanítványokat „országos papságnak” (1Pét 2.9) nevezi.

Ha ezen a jézusi, jánosi, péteri nyomon maradunk, akkor nyilvánvaló, hogy Jézus Egyházán belül a hivatalviselés (munus) nem lehet papi uralkodás (hiereus = pap, archeia = uralkodás; vö.: hierarchia), hanem csak szolgálat (diakónia, ministerium), mégpedig az összes (pán) tanítványok, testvérek által végzett szolgálat, azaz pan-diakónia vagy ministerium totale.

Ezen az alapon alakulhat ki a tanítványok, testvérek – egyébként mindenféle közösségen belül szükségképpen – rangsora: „Aki első akar lenni körötökben, az legyen a ti (rab)szolgátok (Mk 10,44). Erre emlékezik a Péter-utód egyik szép megnevezés is: servus servorum Dei, azaz: az Isten szolgálójának szolgálója. Ebben a jézusi koncepcióban az Egyházat Isten népe (laos) alkotja s ezért mondhatja joggal W.Kasper, hogy az Egyházban a pápától kezdve püspöktársain és a papokon keresztül egészen az „egyszerű” hívekig mindenki laikus.

Mindezt Jézus azáltal is akarta biztosítani, hogy elküldte a tanítványoknak, testvéreknek a maga Lelkét, aki a jézusi tanítást képviselve (vö.: Ján 16,14-5) adja nekünk, mindannyiunknak a maga adományait (karizma), hogy minden időben az Országhoz méltó papokká legyünk, azaz a különböző korok, helyek igényeinek és a különböző személyek egyéniségébe Írt sajátosságoknak megfelelően tudjuk minél jobban szolgálni testvéreinket. Mindannyiunk Jézusa ennek következtében különböző szolgálat ill., hivatal betöltéseket, tisztségeket kíván mindannyiunktól. A mindannyiunkat megajándékozni akaró Szentlélek pedig különféle adományokat (karizmákat) ad nekünk e szolgálatok elvégezhetőjére. Nagyon tisztán látta ezt az első századnak már ötvenes éveiben Szent Pál, amikor a korintusi egyház belső zavarainak eltüntetése érdekében megfogalmazta ezt a hivatalt és karizmat közös nevezőre hozó jézusi gondolatot: „Különbözőek a karizmák, de egy és ugyanaz a Lélek; és különbözőek a szolgálatok is, de egy és ugyanaz az Úr” (1Kor 12,4-5). Szent Pál jól tudta, hogy Jézus minden korintusi testvért hivatalviselőnek akar, és jól tudta azt is, hogy a Szentlélek mindenki számára biztosít valamiféle képességet, amellyel az egyházban szolgálni tudja testvéreit.

Jól tudta azt, amit korunkban H.Garaudy úgy fogalmaz meg, hogy a hatalmat szét kell osztani a bázison (vö.: „A bázis a marxizmusban és a kereszténységben”. Concilium 1975. április). Az Egyház csak úgy lehet remény az emberiség számára, ha a maga körén belül el tudja kerülni az uralkodást és el tudja kerülni az uralom alatt tartottaknak elidegenedését az Egyháztól.

3) Nagy Konstantintól a II. Vatikáni Zsinatig

A Cézár és az Egyház a IV. században közös nevezőre hozták feladataikat. Ennek eredményeképpen az Egyházban kialakult egy Jézus és a bázis törvényétől idegen struktúra. Isten Jézustól egybegyűjtött új népe, a Szent Péter megfogalmazta „országot alkotó papság” két részre szakadt: egyfelől hivatalviselő és törvényeket hozó papi népre, másfelől hivatalt nem viselő és a hozott törvényeknek engedelmeskedő, tehát nagyjából csak engedelmeskedés feladatú nem papi népre. Hierarchiára, uralkodó papokra és engedelmeskedő „kedves hívekre”. Abban a jézusi országban, amelyben mindenkinek funkciót hordozónak kell lennie, csupán egy ezreléknek jutott funkció; az Egyház tömegének csak engedelmeskedési funkció jutott osztályrészül Istennek egyébként csak papokból álló

országában, egyházában (vö.: A jézusi célkitűzés megvalósításának szociológiai vonásai. KA 74-3,149-153oldal)

Ennek következményei beérték a XIX. századra. Tömegméretűvé lett Isten megkeresztelt népének elidegenedése Isten Egyházától; az értelmiség is, a munkásosztály is hitetlenné vált, csak a hagyományörző paraszti osztály őrizte meg – egyre külsőségesebbé váló – egyházhűségét.

A Szentlélek irányítására rábízott Egyházban a századfordulón megindult a megújulás, és a laikusok újra érdekeltté tévése nyert formát a Katolikus Akcióban. A II. Vatikáni Zsinat e megújulás folytatójának bizonyult. Elhárított minden olyan káros képzetet, mintha az Egyház azonos volna a papokkal: az Egyház az Isten népe, az Egyház a megkereszteltek összessége.

A világiak apostolkodásáról szóló Határozat szerint a laikusok (= a megkereszteltek, megbérmáltak, de az egyházi rend szentségében nem részesültek) „részesei lévén Krisztus papi, próféta, királyi hivatalának (munus)... töltik be Isten népének küldetésén belüli szerepüket... Krisztussal, a Fővel egyesülésükből kapják az apostolkodás kötelességét és jogát. A keresztség ugyanis beoltotta őket Krisztus Titokzatos Testébe, a bérmálás megerősítette őket a Szentlélek erejével... királyi papsággá és szent nemzetséggé szentelődnek fel (vö.: 1 Pét 2,3-10)... azt a tagot, amely nem munkál közre a maga mértéke szerint a Test növekedésében, haszontalannak kell mondani mind az Egyház, mind a maga számára” (Actuositatem Apostolicam 2. és 3.). Az Egyház missziós tevékenységéről szóló Határozat pedig a hivatal (munus) fenti egyetemességének megfelelően a szolgálatok (ministerium) egyetemességéről is beszél: „Az Egyház meghonosodásához és a keresztény közösség növekedéséhez különféle szolgálatok szükségesek, amelyek felkarolása és gondozása mindenkinek szívügye legyen; a papi, diakónusi és a katechétai szolgálat, valamint a Katolikus Akció feladatai. Betöltésükre isteni hívás nyomán vállalkoznak magukból a hívő közösségekből” (Ad Gentes 15)

Ha egyszer a hivatalok, szolgálatok nemcsak a papoké, hanem megkeresztelt, megbérmált voltak alapján a laikusoké is, ha egyszer ugyanezen szentségi alapon ők is „papokká szentelődnek fel”, akkor legalábbis terminológiai ellentmondásos, amit az Egyházzal készült dogmatikai konstitúcióban olvasunk: „A hívők egyetemes papsága és a szolgáló vagy hierarchikus papság – jól lehet lényegileg és nemcsak fokozatilag különböznek egymástól – kölcsönösen egymáshoz vannak rendelve; egyikük is, másikuk is a maga sajátos módján részesedik Krisztus egyetlen papságából.” Ugyanebben a konstitúcióban olvassuk: az apostolok, ill. püspök-utódaik „a maguk szolgálati tisztségét (munus ministerii) különböző fokokban különböző személyeknek törvényesen átadták az Egyházban. Így aztán az isteni alapítású egyházi szolgálatot különböző rendekben gyakorolják... a püspökök, papok, diakónusok” (Lumen gentium 10,28).

A józan ész, a történelmi tapasztalat és Pétert a Tizenkettő vezetésével megbízó jézusi eljárás alapján egyaránt nyilvánvaló, hogy szervezeti rend nélkül egyetlen ország sem állhat fenn: az egyetemes szolgálatra, a bázison történő hatalom szétszétlítésre épülő Isten Országja sem (vö.: A Szövetség in: A jézusi célkitűzés... KA 74-3(145-9). Kell tehát a Péter-tiszt, és a szervezeti struktúra minden egyes szintjén kellenek vezetők..., 1e egészen az egyházközösségen belül alakuló kb. 10 fős kisközösségek vezetőjéig. Ezt a szervezeti struktúrát emlegetik profán vonatkozásban is „hierarchiaként”, s az emlegetők talán nem is gondolnak arra, hogy ez a szó „papok uralkodásáról” beszél. A jézusi Ország képviselőinek azonban talán jó volna

mellőzniük ezt a nem egészen jó emlékeket felidéző kifejezést. Ez azonban még csak terminológiai kérdés.

Az azonban, hogy a LG idézett szövegrésze az egyházi rend szentségében részesültek papságát úgy különbözteti meg a „csak” keresztségben, bérálásban részesültek papságától, hogy az előbbieké „szolgáló, szolgálati” (ministeriale) papság..., már semmiképpen sem szerencsés fogalmazás, ha egyszer – mint láttuk – a szolgálat egyetemesen jellemzi Isten népét, s ugyanezen zsinatnak a szolgálat nélküli tagokat haszontalanoknak kellett mondania. Az apostolutódoknak pedig éppen ezért a Krisztustól kapott szolgálati tisztségüket nemcsak az egyházi rend szentségében részesítettnek kell átadniuk, hanem minden megkereszteltnek, hiszen e szolgálat átadása nélkül minek és mi célból keresztelték meg azokat, akiket megkereszteltek. Itt már talán többről is szó van, mint terminológiai zavarról.

Erre a kritikánkra a zsinati szövegek megválaszolnak; hiszen mi is a korábban idézett zsinati szövegekre hivatkoztunk. Mindazonáltal kétségtelen, hogy az idézett szövegrészek összessége feltárja a zsinati szövegek fogalmazásbeli egyenetlenségeit. Ezeknek az egyenetlenségeknek két oka is van. Az egyik: az illetékeseknek nem volt idejük a 16 okmány minden egyes mondatát egybehangolni. A másik ok pedig abban áll, hogy minden zsinati szövegezés az ott jelenlévő személyekben élő elgondolások közös nevezője; s ez a közös nevező nem egyszer úgy jöhetett csak létre, hogy a hagyományvédő jobbszárnyak is, az újítni akaró, ill. reformáló (a jézusira „visszaalakítani” akaró) balszárnyak is engedményeket kellett tennie. Ez jellemezte már az első jeruzsálemi zsinatot is (vö.: Miért döntött így a Zsinat? in. *Harc a régi kultuszért...és ellenében* KA76–4, 5 - 6).

4) A Zsinat után

Az egyenetlenségek e második forrása következtében nagyon is érthető, hogy napjainkban a Zsinat utáni időszakban a hagyományvédő jobbszárny is, az újítni, reformálni akaró balszárny is megtalálhatja a zsinati szövegek között a maga álláspontját „igazoló” kiragadott mondatokat.

4.1. Az elmúlt évek irodalma

A papi „kényszer coelibátus” elleni támadások irodalma szinte áttekinthetetlen nagyságrendet öltött. A Szentatya ennek ellenére nem adott felhatalmazást egyetlen földrész vagy más egység püspöki konferenciáinak sem házas férfiak felszentelésére. A balszárny a jelen egyházi törvény fenntartását azon az alapon sérelmezi, hogy ez a törvény kizárja a természetes életállapotban (szentségi házasságban) élőket a Krisztus által Isten egész népének adott szolgálatok teljességéből (értsd: a papi „hatalomból”, potestas-ból).

Ugyanezen az alapon sérelmeződik az Isten által megteremtett és Jézusban országos papsággá tett női nem kizárása is. Az *Orientierung* (svájci jezsuiták kéthetenként megjelenő lapja) 1975 júl. 15-30-i számának 152-4. lapjai közlik Franz Josef van Beck S.J. (A szisztematikus biológia tanára a Boston College-ban) 23 tételét a nők pappá szentelésének kérdéséről. Ízelítőül idézzük 8. tételét: „A nők diszkriminálásának felszínre kerülése – mind a világban, mind az Egyházban – történelmi példája a történelemben végbemenő kinyilatkoztatásnak, és mint ilyen, a Szentlélek műve a világban és az Egyházban”. Hasonló

példa volt a XIX. században felismert kinyilatkoztatás a rabszolgaság erkölcstelenségéről. A teljes szöveg: KA 77-8.

A Concilium 1976 januári száma teljes egészében „A nők egyházi szolgálata” kérdésnek van szentelve. A tanulmányok többek között rámutatnak arra, hogy az Újszövetségből kinyomozható ősegyház-kép tükrében a nőknek igen jelentős volt a szerepük az induló egyházakban; azaz komolyan vették Szent Pál szavát, hogy Krisztusban nincs többé férfi és nő (vö.: Gal 3,28).

Igen jelentősnek érezzük Neuman professzor tanulmányát: Ne szakítsátok el az igét a szentségektől! (Orientierung 1976 április 30, 86-7) Tanulmányában arra hívja fel a figyelmet, hogy a laikusok egyre több funkcióhoz jutnak az Egyházban (pl. önállóan vezetnek egyházi közösségeket), de ezt a „pásztori hatalmukat” nem alapozza meg a „szentelési hatalom”, és ennek következtében „széttörik az ősi és lényeges egység az ige és a szentségek között” (KA 76-7,54.).

Látnivaló, hogy az ismertetett irodalom egyértelműen amellettsz áll síkra, hogy a házasság életállapot, valamint a női nemhez tartozás ne legyen akadálya az egyházi rend felvételének, hanem a házasság férfiak és nők egyházon belüli elkötelezett apostoli tevékenysége vonja maga után a püspöki kézrátételt, tehát az ordinálást (pappá szentelést).

4.2. Az elmúlt nyár irodalma

Az elmúlt nyár irodalmából két igen jelentősnek gondolt tanulmányra szeretnők felhívni a továbbiakban a figyelmet.

4.2.1. „Szorongás egy másik hierarchia miatt”

A Bonn városában élő Hans Stüsser tollából ezzel a címmel közölt cikket az Orientierung ez évi június 30-i száma. Elmondja, hogy 1970-1975 között folyt le az NSZK-ban a würtzburgi dómban papok és nem papok közös német zsinata. Az utolsó előtti ülésig húzódtott „Az Isten egész népének felelőssége az Egyház küldetéséért” című határozat megszavazása. A Határozat tartalma nem talált teljes elfogadásra: 174 igen, 52 nem, 11 tartózkodás – ez volt az eredmény.

Mi is volt ennek a Határozatnak a tartalma? Az NSZK-ban az 1967-69-es években elindult a „tanácsrendszer” kiépítése, ami a Határozat idézendő szövegéből megállapíthatóan jelentősebb funkciókat akar biztosítani a laikusok számára, mint a mi hazai „egyháztanácsunk, képviselőtestületünk”. A Határozat ugyanis azt képviselte, hogy „minden egyházközségben legyen egyházközségi tanács”, s ez a grémium „ne csak tanácsadó, hanem határozathozó is legyen.”

Mivel a grémiumok tagjainak túlnyomó többsége laikus, ezért a határozati javaslat lehetővé teszi, hogy a laikusok leszavazhassák egyházközségük plébánosát, papjait. Egyesek ezt a lehetőséget a Zsinat eszméinek megvalósításaként üdvözlik, mások viszont a Zsinat elárulásának tekintik. Ez az alapja annak, hogy a Határozat csak 73%-os elfogadásra talált.

A két álláspont illusztrálására cikkünk szerzője 3-3 tanulmány gondolatait ismerteti. A tanácsrendszert és a mögötte meghúzódo teológiát támadják Mörsdorf, Aymans és May egyházjogászok.

Mörsdorf (tanulmányát 1969-ben írta) azt képviseli, hogy a tanácsok kompetenciája ellenkezésben van a „szolgálati papság” teológiájával; nem egyeztethető össze az Egyház alkotmányával, – az ti., hogy az altisztek leszavazhassák a tiszteket! Álláspontja szerint a laikusok feladat-sávja az igehirdetésen és a lelkek megmentésén innen van. Úgy gondolja, hogy Isten népének egységét csak a hierarchikus struktúra biztosíthatja. Úgy gondolja, hogy a tanácsrendszer egy új hierarchiát épít ki, és ezt egyértelműen el kell utasítania.

Aymans (tanulmányát 1977-ben írta) szerint a tanácsrendszer egy teológiai problémát vet fel: Honnan ered a lelki hatalom? Így válaszolja meg: A lelki hatalom nem a közösségtől, hanem az apostoli utódlásból ered. Ennek alapján számára nyilvánvaló, hogy csak a plébános lehet a tanács elnöke. Szerinte a német zsinat helytelenül döntött, amikor beérte azzal, hogy csak a plébános különös felelősségéről beszélt – az egyházközség egységét szolgálásban. Aymans szerint a plébánosnak nemcsak különös, hanem egyedülálló felelőssége van, tehát mindenképpen vissza kell állítani a Zsinat előtti helyzetet. Úgy gondolja, hogy a Zsinat szellemében a laikusok csak tanácsadók lehetnek, mert a pappá szentelés adja az Egyházban a „szent hatalmat”. A Zsinat szövegének – „minden hívő részt vesz a vezetés szolgálatában” – így vél eleget tenni: „vezetni annyit jelent: a plébános dönt, a laikusok tanácsolnak!” Isten népének közös felelősségét az Egyház ügyéért úgy látja, hogy a laikusok dolga indító és építő kritikát gyakorolni, de a határozathozatal feladatában a plébános egymagában felelős a közösségért. Stüsser véleménye szerint Aymans ezzel csak verbálisan felel meg a Zsinat „felelőség az Isten népének közös ügyéért” szavainak, ezeknek tartalmát kiüresíti.

Végezetül May (tanulmányát 1973-ban írta) összesíti az összes érveket a tanácsrendszer ellen. Ezek az érvek – Stüsser szerint – nem az Egyház „hagyományára” épülnek, hanem csupán az 1917-ben megjelent Egyházi Törvénykönyv álláspontját fejtegetik.

A következő három tanulmány a tanácsrendszert képviselők álláspontját akarja teológiailag megalapozni.

Neumann (tanulmánya 1973-ban jelent meg) szerint az Egyházon belüli kollegializmus többet jelent, mint merő demokratizmust. Azért jelent többet, mert a szóban forgó „lelki hatalmat” pap és nem-pap egyaránt az Istentől kapja, mégpedig a mindegyiküknél közös keresztségnek az erejében: „Az Egyházban a keresztség folytán mindenki közös felelősséget visel az Egyház küldetéséért”. Ebből az alapelvből kell megújulnia az egyházi alkotmánynak, nem pedig abból az elképzelésből, amely az Egyházat a „fő és tagok” egységében látja. Ha a pap a „fő” akkor a tagok csak azt tehetik, amit a fő jónak lát. Álláspontját nem tekinti a katolikus Egyház lényegétől idegen forradalmi újításnak, hanem felette szükséges megújulásnak.

Kramer (tanulmánya 1973-ban jelent meg) szerint a Zsinat nem adott ugyan kész receptet a fennforgó problémák megoldására, de az kétségtelen, hogy a Zsinat nem szorítja a laikusokat a világra, nem ismer olyan területet, amelyből a laikus ki volna zárva. Pap és laikus viszonya a Zsinat meghatározása szerint az „igazi egyenlőség”. Nem lényegi a különbség közöttük, hanem funkcionális. Hangsúlyozza a választási elvet: az Egyház összes tagjának a felelősségén épülhet csupán, hogy kikkel tölti be az Egyház a papi, ill. püspöki tiszteket. A demokratizálás az Egyházban szükségképpen, de ez nem evilági értelemben vett népuralmat jelent, hanem az Isten népének az uralmát, és az ehhez szükséges hatalmat Isten népe Jézus Krisztustól kapta.

A cikk az öt egyházjogász után végezetül megszólaltat egy dogmatikust is. Kasper (tanulmánya 1973-ban jelent meg) azt képviseli, hogy az Egyház struktúrája nem lehet változatlan struktúra. Azért nem lehet, mert ezt a struktúrát egyfelől Jézus szavainak, tetteinek kell meghatározni, másfelől az ezekhez hozzámérendő konkrét történeti körülményeknek. A Zsinat nagyonis tisztában volt ezzel az elvvel, amikor „zarándok-egyházról” beszélt. Mint utaltunk már rá, Kasper azt képviseli, hogy az ősegyház értelmezése szerint a pápa is laikus, és Isten népének kétfelé választása (pap és laikus) jóval későbbi eredetű. Éppen ezért ez a szétválasztás semmiképpen sem lehet alap, amikor meg akarjuk állapítani az Egyház lényegét, mivoltát. Ha a Zsinat egyszer azt mondta, hogy a papok és laikusok között „igazi egyenlőség” van, akkor a demokratikus átalakulás elkerülhetetlen. Nem kell félni ettől. Semmiképpen sem kell félni attól, hogy a laikusok majd leszavazzák a hitigazságokat, hiszen ugyanez a Zsinat vallja, hogy „a hívők összessége... nem téved a hitben”. Nem kell félni, hiszen a dogmák mindig azon az alapon lettek kihirdetve, hogy tartalmuk összhangban van az Egyház hitével, hiszen a dogmákat a felelősök sohasem állították felülről jövő döntéseknek.

A demokratikus hierarchiában a hivatalt funkcionálisan kell tekinteni. Ez az állítás Kasper számára annyit jelent: „A hivatal funkciója nem a kumuláció, hanem az összes karizmák integrációja”. A plébános, a püspök nem „kumulálhatja”, ragadhatja magához az összes feladatokat és a teljes felelősséget. Nem egyszemélyben kell dönteniük, hanem koordinálniuk kell, meg kell találniuk a közös nevezőt a tanácsban. Végezetül Kasper megállapítja, hogy semmiképpen sem lehet szó egy „másik hierarchia” felépítéséről (értsd: papoktól elkülönülő hierarchiáról), hanem egy olyan új demokratikus hierarchia felépítéséről, amely látható jele lesz minden keresztény ember alapvető egyenlőségének.

4. 2.2. „Egyházi hivatal és a fiatal egyházak problémái”

Ezzel a címmel tette közzé a Concilium ez évi jun-jul-i száma Ela János Márk tanulmányát, aki 1936-ban született az Egyenlítő vidékén, az afrikai Kamerun államban, Strassbourghban végezte a teológiát, 1964-ben szentelték pappá és 1971 óta misszionárius Észak-Kamerun hegyi lakói között. Tanulmányának szövszerinti fordítását lásd KA. 1977-8; az alábbiakban kivonatoljuk.

Nincsen egyházi hivatal Szentlélek nélkül. A hagyományos hivatal-teológiát el kell utasítani, mert klerikális centralizmusra törekszik és változtathatatlanak akart, monolitikus struktúrát képvisel. Ezzel szemben a valódi hagyomány, amelyet a Zsinat is képvisel, a hivatalok különbözőségét hangsúlyozta. Így kell tennie, mert a hivatal nem más, mint az egész Egyház közös felelőssége. Ha pedig így van, akkor a hivatalok forrása csak a Szentlélek lehet. Az ezzel szembenálló szemléletnek, a klérus zsarnokoskodásának el kell tűnnie. A hivatalok különbözőek, tehát van papi hivatal és van nem papi hivatal is, amely ugyanolyan autentikus egyházi hivatal, mint a papi hivatal. Az Egyház közös felelősségét jelentő hivatal több, szélesebb, mint a papok intézményes hivatala. Több, mert a laikusnak is van hivatala, hiszen a laikusnak is van felelőssége az Egyház apostoli funkciójában. Így van ez, hiszen Krisztus mindenkit az apostolságra rendel, mégpedig a keresztség és a bérmálás szentsége által. Ennek a tételnek az alapján nyilvánvaló, hogy a laikus nem azon az alapon apostolkodik, hogy a hierarchikus hivatal megbízza őt ezzel a tevékenységgel. A laikus hivatal tehát nem a hierarchikus hivatal meghosszabbításából adódik. A hierarchikus intézményes hivatal

betöltéséhez szükséges a kézzrátétel, de a laikusok hivatalának a betöltéséhez erre nincs feltétlenül szükség. Van tehát alapvetően a keresztény közösség, s ezen belül megtaláljuk a hivatalok összességét: azaz a hierarchikus-intézményes hivatalok mellett a minden keresztény ember egyházi hivatalát, amely adva van kézzrátétel nélkül is. Még egyszer: az egyházi hivatal szélesebb fogalom, mint a jelenlegi „egyházi (papi) hivatali hatalom”. Nem csupán pótfunkciók gyakorlását kell biztosítani a laikusok számára, mert a laikusok nem a klérus segéd munkásai.

Akiknek még minden reményük a házasemberek fölszentelésében van, azok nem jól teologizálnak, mert nem tudják, hogy mire van szükségük a fiatal egyházaknak. Ezt a szükségletet nem lehet kielégíteni a hagyományos papképzés és az ebből megszületett tridenti pap-típus útján. Ugyanis nem elégíti ki a fiatal egyházak igényét az állandó diakonátus, mert az így módon felszentelt szuper-laikusok vagy mini-papok lennének, s nem kétséges, hogy az erre a tisztre szóba jöhető laikusok nem akarnak sem egyik, sem másik lenni. Ez a diakonátus is klerikális intézmény, s a fiatal egyházaknak nem klerikális intézményekre van szükségük, hanem „a felelősségi sávok kitágítására, ill. kisebbitésére és szétosztására”, hogy ezáltal fölszámolódjék az a klerikális gyakorlat, amely megtagadott minden egyházi hivatalt a laikusoktól.

Nem a klérus válsága felől, hanem a fiatal egyházak valódi szükségletei felől kell közeledni a hivatal-problematika megoldása felé. Mindenekelőtt autonóm egyházi közösségekre van szükség, s ezek majd megoldják a problémát, kielégítik a szükségleteknek megfelelő hivatal-igényt; mégpedig oly módon, hogy nem kényszerítik a laikusokat gyerek-szerepbe. Az autonóm egyházi közösségek annyit jelentenek, hogy jogot kapnak saját struktúrájuk kiépítésére, korábban nem létező formák létrehozására. Felveti a kérdést: „Ellenkeznék-e az Egyház hitével, ha abban az átmeneti stádiumban, amelyben a fiatal egyházak jelenleg vannak, az egyházközség vezetője, aki püspöktől elismert szolgálatot végez, olyan szolgálatot, amely semmiképpen sem a felszentelt pap privilégiuma, a körülményeknek megfelelően felhatalmazást kapna az Eucharisztia ünneplésére?” A kérdést úgy válaszolja meg, hogy véleménye szerint az egyházközség-vezetés hivatala és az eucharisztikus lakomán elnökség hivatala összekapcsolható, hiszen az egyházközség az eucharisztikus lakomára gyűlik egybe és ebben az egyesülésben ténylegesül.

Még egyszer megállapítja, hogy a „minister” (szolgálatvégző) fogalma szélesebb fogalom, mint a rituális papi funkció betöltése. A fiatal egyházaknak nem az a fő gondjuk, hogy felszentelt papokhoz jussanak, hanem az, hogy az egész Egyházat a szolgálat állapotába hozzák. Ennek szolgálatában klerikátlan, keresztiségre épülő hivatalok kellene, amiknek megteremtésében nincs és nem lehet akadály, hiszen az Egyházban az alapvető hivatal nem más, mint Isten népének a hivatala.

A Szentlélek irányítása mellett létre kell tehát hozni a hivatalok új formáit. Meg kell szabadulnunk a gyarmatosító egyház intézményeitől, és a „kereszténnyé válást biztosító közösségeknek” kell alkotó módon kezdeményezniük ezeket az új formákat.

5) Állásfoglalásunk

Stüsser ismertetése alapján megállapítjuk, hogy az Egyház újító, valójában a régít visszahozni akaró, azaz reformáló balszárnyában elevenen él az igény, hogy az Egyház ügye

ne csak a papok, hanem minden keresztény ügye legyen. E balszárny tisztában van azzal, hogy a jézusi célkitűzések csak abban az esetben valósulhatnak meg az Egyházban, ha a laikusok felnőtt számba vétetnek, ha szerepük nem korlátozódik sem a gazdasági ügyekre, sem a merő „fejbólintó János” szerepére. Hiszen ha úgylis mindenképpen a plébános akarata érvényesül, akkor csak infantilis személyek vállalhatják a céltalan ülésezések üres látszat-funkcióját.

Már a jelen kötet első tanulmánya alapján is megállapíthattuk, hogy az afrikai keresztények olyan radikális álláspontra jutottak el, melynek párját alig-alig találjuk meg a többi földrészekben. Ela Márk János tanulmánya csak megerősítheti ezt az észlelésünket. Úgy tetszik, Ela radikálisan szakít a kontesztáció európai irányával. Ez az európai kontesztáció egyfelől felelős funkciók betöltésének a lehetőségét követeli a laikusok számára, másfelől tiltakozik az ellen, hogy a házasság állapot és a női nemhez tartozás akadálya legyen a pappá szentelésnek. Ela radikalitása messze túllépi ezt az európai kontesztáló radikalitást, mégpedig mindkét vonatkozásban.

Ela ugyanis egyfelől nem követel funkciókat a laikusok számára, mert – úgy tetszik – Észak-Kamerun hegyi falvaiban adott, megvalósult a laikusok felelős funkciókat betöltése: laikusok vezetik az ottani egyházközséget. Másfelől pedig nem kívánja számukra a pappá szentelést, mert a fiatal egyházaknak nincsen szükségük tridenti típusú papokra. Nincsen szükségük „hierarchikus, intézményes papi hivatali” személyekre, nincsen szükségük eltartandó plébánosra, diakónusra, nincsen szükségük az egyház községek tagjainak és vezetőjének életformájától különböző életformában élő „papokra”. Azt megakadályozandó, hogy a jelen egyházközségi vezetők ilyen tridenti papokká alakuljanak át, nem is kívánja ordinálni (=pappá szenteltetni) őket. Nincsen ellenére valami (nem klerikális jellegű) közösségi konszekráló szertartásnak, de kívánja, hogy akár ilyen szertartás kíséretében, akár anélkül a jelenlegi püspöki megbízás (az egyházközségek vezetésére vonatkozó megbízás) meghosszabbításaként a megkeresztelt, megbérmált egyházközség-vezetők kapjanak megbízást az Egyház történelmi gyakorlata folytán jelenleg a csak papok számára fenntartott funkciók (gondolom nem csak a Lakomán elnöklés, hanem a feloldozás és a betegek megkenése is) végzésére.

Hogyan gondolkodjunk mindezekről a nagyon sok vonatkozásban örvendetes, megdöbbentő információkról?

Ezelőtt 3-4 évvel Hasenhüttel (Concilium 1974. jan.) javaslata kapcsán elutasítottuk a pap-figyelmeztetés funkciójú *külön* egyházközségi grémium gondolatát (KA 74-3,154). Ugyanígy elhatároltuk magunkat A. Müller és N. Greinacher azon ötletétől (Concilium 1975 ápr.), hogy a kisközségek a plébániai szervezettől elkülönülő, külön papokkal, sőt püspökökkel rendelkező egyházon belüli szociológiai alakulatot képezzenek. Álláspontunknak az az indoka, hogy a lelkipásztorkodással foglalkozó szerzetesrendek is vagy plébániákat tartanak fenn, vagy missziós jellegű munkájukkal segítik az egyházközségekben folyó életet. Azzal indokoljuk, hogy a Katolikus Akció keretén belül létrejött országos kiterjedtségű egyesületek is világszerte arra törekednek, hogy az egyházközségekben építsék ki alapszervezeteiket. Azaz az Egyház struktúrája, szervezeti felépítése tekintetében ragaszkodunk az ősegyházi, kezdetektől kezdve kialakult területi elvhez, és a területi egységeket tekintjük minden egyházon belüli struktúra nélkülözhetetlen, mert szükségképpen alapjának.

Mit tehetünk mindezekhez hozzá az utóbbi évek irodalmának és a magunk helyi tapasztalatainak figyelembevételére alapján?

- 1) Messzemenően rokonszenvezünk Mozambik és Algéria püspökeivel, valamint Ela Márk Jánossal, és szemben az európai kontesztációval, nem követeljük a laikusok számára a funkciókat, hanem minden erőnkkel arra törekszünk, hogy minél több és minél jobb tanítványt neveljünk Jézus számára, ami minden követelődzés nélkül is biztosítja a laikusok számára egyre nagyobb mértékben a funkciókat: az egyházi bázisközösségek létrehozását, fenntartását, vezetését. Tapasztalataink azt mutatják, hogy ezen az alapon a laikusok annyi funkcióhoz jutnak az Egyházon belül, hogy csak a folyamatos lelki megújulás, az életszentségre nagyon komolyan törekvés erejében képesek megbirkózni - annyira-amennyire - egyre növekvő feladataikkal. Azaz tartjuk magunkat továbbra is jelszavunkhoz: nem kontesztálunk, hanem kovászosítunk (lásd: Kovászosítás. KA 74-3,154)
- 2) Elutasítjuk a jogok követelését azért is, mert aki nem bizonyítja be, hogy van képessége, ereje egyházi bázisközösségek létrehozására, fenntartására, annak csak az Egyház kárára adhatunk az egyházközségeken belül szavazati jogot és ezzel együtt plébánost-leszavazhatási lehetőséget. A „jognak” egy nem hatalmi struktúrán belül, aminő az Isten Országáé, mindig a felelősségből kell megteremtődnie. A jézusi felelősség hordozása nélkül szavazati jogot kapó laikusok – miként, sajnos, nem egyszer papok is – csak Jézus szándékainak ellenére („vállalati szellemben”, ahogyan egy pap-testvérem panasolta) lennének képesek élni jogaikkal.
- 3) Ami pedig a jézusi felelősség-hordozás alapján komoly és tartósnak bizonyuló kisközösség-vezetési funkcióhoz jutó laikusok ordinálásáról illeti – az európai kontesztáció második pontja – álláspontunkat a következőkben határozzuk meg:
 - a.) A jelen tanulmány szellemében képviseljük a reformálás szükségességét; azt, hogy az apostolutódok arra tegyék reá a kezüket, aki bebizonyította, hogy alkalmas az Isten népének vezetésére. Valljuk, hogy az alkalmasok között bármiféle diszkrimináció szemben áll Jézus szándékaival és akadályozza Isten Országának megvalósulását a földön. Remélünk abban, hogy a Lélek vezetése alatt álló Egyház kellő időben meg is fogja tenni ezt a Jézus szándékainak megfelelő lépést. Hiszünk abban, hogy az imént megfogalmazott reményünk tárgya benne van abban a „magban”, amelyet az Isten Országát jelképező ember elvet a földbe és előbb-utóbb „automata” (=magától) gyümölcsöt hoz. (Mk 4,26-8).
 - b.) Ez a reményünk és ez a hitünk tesz erőssé bennünket arra, hogy maradéktalanul megőrizzük az egyházhűségünket, és a fennálló egyházi fegyelmet semmiképpen meg ne sértsük. Ha a paphiány tovább növekedik, ha a laikusok egyre nagyobb arányban töltik be a sikeres ige-szolgálat és sikeres jézusi emberré nevelés kétségtelenül legfontosabb egyházi funkcióját, akkor ez a mag kellő időben kicsirázik, felnő, kalászt hányszak és a Szentlélek erejében megújítja a föld színét.
- 4) Úgy gondoljuk, hogy mindezzel teljes harmóniában vagyunk Mozambik és Algéria püspökeinek látásmódjával. Nem vagyunk azonban harmóniában Ela Márk János

koncepciójának idevonatkozó részével. Az ő terminológiáját használva azt mondhatjuk, hogy az „ordo”, az egyházi rend szentsége szélesebb fogalom, mint a hagyományos papképzés, mint a tridenti pap típusa. Gondolatainak elméleti alapjával egyetértünk: a keresztség és bérmálás kétségtelenül végső alakja, szentségi alapja az Egyházon belül betöltendő mindenféle funkciónak. De az Egyház történeti fejlődése során az Egyház, mint „összszentség” kibontakoztatta az egyházi rend szentségét, és közvetlenül ehhez az alaphoz kötötte hozzá a szakramentális funkciók gyakorlásának egy jelentős részét; nevezetesen: az elnöklést a Lakomán, a feloldozást és a betegek megkenését. Ha Észak-Kamerun hegyeiben a Szentléleknek és a Szentlelket hordozó ordinált személyeknek sikerül az egyházi közösségek vezetésére alkalmas laikusokat kinevelniük, akkor – úgy gondoljuk – a következő lépés csak az lehet, hogy ezeket a „bevált laikusokat” valamelyik apostolutód ordinálja. Ettől az ordinálástól ezeknek a laikusoknak nem kell „tridenti pap-típusokká” alakulniuk, azaz nem kell elkülönülniük azoknak az életformájától, akiknek bevált vezetőivé nevelődtek. Ela javaslatával szemben azt valljuk, hogy e funkciók betöltéséhez a kézzelre feltétlenül szükség van, mert ez az Egyház legősibb hagyományához tartozik. Pál is úgy látta, az efezusi „vének” is úgy látták, hogy Timóteus az alkalmas személy az Efezusban összpontosuló, egységesülő „ázsiai” egyház tagjainak a koordinálására. Ezért aztán az efezusiak is, Pál is reátették kezüket Timóteusra, hogy közösen kérjék Istent és az Ő Lelkét: adjon Timóteusnak minden segítséget hivatalának betöltéséhez. Van egy halk sejtésünk, gyanúnk arra vonatkozóan, hogy mi indíthatta Ela Márk Jánost a maga különös javaslatára. Arra gondolunk, hogy a helyi körülményeket „kényszerítőnek” érezte és az észak-kameruni hegyek egyházközségeiben a laikus egyházközség-vezetők olyan funkciókat kezdhettek gyakorolni, amelyeknek betöltése a jelen egyházjog szerint az ordo szentségéhez van kötve. Talán ezt a gyakorlatot akarja elméletével, gyakorlatával igazolni és szentesíteni. Anélkül, hogy ítéletet akarnánk mondani általunk közelebről nem ismert körülmények között létrejött magatartásáról, mi a magunk minden bizonnyal papi ellátás szempontjából jóval kedvezőbb körülményeink között, nyilvánvalóan elhatároljuk magunkat a gyakorlattól is, elméleti igazolásától is.

- 5) A „jézusi célkitűzés...” című tanulmányunkban (KA 74-3) felvázoltunk egy egyházmodellt, melynek struktúrája a kisközösségekre épül, és melyben minden kisközösség feletti (alapszerv feletti) egyházi alakulat vezetése feltételezi az alulról jövő megbízást, választást is. Sokan gondolták ezt a modellt – minden elméleti elismerés ellenére is – utópiának. Az afrikai keresztényekről kapott információ, különösen Mozambik és Algéria püspökeinek nyilatkozata arról beszél, hogy ez az egyházmodell talán nem is annyira utópia, mint ahogyan gondoltuk. Az Afrikából jövő információk alapján azt gondoljuk, abban bizakodunk, hogy a Lélek az, aki fúj köreinkben is, Afrikában is, és útkereséseink megerősítik hitünket, hogy Jézus velünk van a világ végezetéig.
- 6) Álláspontunk végső összefoglalásaként újra nyomatékozunk alapállásunkat, hogy hazai kisközösségeinknek a többé-kevésbé elkereszténytelenedett egyházközségeink misszionáló szerveinek kell lenniük a plébános koordináló szerepe mellett. A Szentatyának az Evangélii Nuntiandi-ban adott eligazításainak gondos tanulmányozása és az abban adott

kritériumokhoz való felzárkózás adják a szolid alapot tanítvány-nevelő kisközösségi munkánk folytatására.

Erre kérjük minden közösségünk számára a Gyermek Jézus karácsonyi áldását. Ámen!

Megjelent: Karácsonyi Ajándék, 1977. 4. kötet